

Aaron,

esimene õpetaja Tamuli rahwa soust,
ja muud missiooni jutustused.

Kirjutanud J. Karu.

Ревель, 1902.

Печатано въ типографіи Авг. Миквицъ.

Дозволено цензурою. — Юрьевъ, 30 Апрѣля 1902 г.

Aaron.

Esimene õpetaja Tamuli rahwa soost.

Kirjutanud J. Karu.

1. Aaroni lapsepõlv.

See mees, kelle elulugu siin jutustada tahame, elas Ida-Indiamaal, umbes 200 aastat tagasi. Tema isa oli kuulsast Wõllaleeride sugukonnast, nimega Sorkanaden Püllei (Paradiisi herra laps), ta elas Kudeluuris ja oli ameti poolest kaupmees. 1698 sündis temale poeg, kes pärast omale Aaron nimeks sai. Laps oli küll loomu poolest kibur ja viletsa terwisega, nii et ta alati põdes, aga sellest hoolimata oli ta terase waimu-annetega ja näitas, nagu oleks see jägu, mis ihuterwisest puudus, waimuannete poolest temale jälle seda rohkem kätte ustud. Aga nii kui ta wanedmad ja sugulased, nii kaswatati ka teda pagana usus ja pimeduses üles. Hoolega õpetati teda ebajumalaid kummardama, pagana usu kombeid ja pruukisid tundma ja nende järele elama. Et ta terane pois oli, siis tegi ta oma edasijõudmisega wanematele ja sugulastele rõõmu. Teda õpetati ka lugema ja kirjutama. Lugemiseks anti temale aga üksi pagana usu raamatuid.

2. Poisikese põlv.

Aastal 1717 asutasivad Inglise missionarid Kudeluurisse waeste-lastekooli ja just üle uulitsa Aaroni wanemate maja wastu. Selle kooli eestseisjaks ja juhatajaks sai alamast kalameeste seisusest pärit kooliõpetaja Samarimuttu. Meie poisikene, kes kõik kätte puutuvad raamatud läbi luges, juhtus ka uue kooliõpetaja raamatuteist kuulma. Need raamatud olivad Biegenbalgilt Tamuli keelde ümber pandud piibliraamatu üksikud jaud ja loud. Poisikene sobis ka kohe kooliõpetajaga sõbrust ja tõi tema käest omale raamatuid lugeda. Raamatud mõjusivad väga poisikese pääle ja ei annud temale enam rahu. Mis tema siit saadit pühaks oli pidanud, seda kiskusiwad need raamatud maha. Kui need raamatud tõtt räägiwad, siis oleme meie kõik eksiteel, arwas poisikene ja ta hakkas omas südames tõtt otsima.

„Ma tundsin Jumala sõna kui tule oma sees liikumat, mis läbi mu kiwine süda pisut pehmendatud sai; aga see oli üksnes pisukene ha-katus. Siis tõusis ilmalik mõte mu sees: ja ei wõi oma isa ja ema mitte maha jätta; lähed sa ära, kes teab, mis kurja sulle siis mõib sündida,“ ütles ta ise selle aja kohta.

Wiimati sai temast püha kiri ikka enam ja enam wõitu ja ta tundis oma pagana usu tühjust.

Sel ajal jäi tema isa kehwas, ja et ta Inglise wõimumeestega tülistse läks, pidi ta Kudeluurist lahkuma. Ta läks pagana Tanjore kuringa piiridesse oma sugulaste juurde elama. Rikkuses ja külluses üles kaswanud ja ära hellitatud poeg pidi siin nüüd ise raske tööga omale ülespidamist teenima. Aga siin, misjonaridest kaugel ja raske töö juures, sai tema õndsuse igatsemine weel suuremaks ja ta süda kihutas teda misjonaride juurde tagasi minema.

3. Isamajast wälja!

Igatfus misjonaride järele, kes temale õiget õndsuse teed õpetaksiwad, sai ikka suuremaks. Ta tundis ära, et ta isa majas oma pagana usku maha jätta ei wõi ja ka isa teda omast majast ära minna ei luba, sellepärast põgenes ta salaja isamajast ära ja hakkas misjonaride juurde minema, ehk ta küll õieti teedki ei tunnud.

Teel juhtus ta ühe parialasega kokku, kes Trankebari linna tahtis minna. Nüüd oli poisikese rööm otsata ja tema hakkas parialase seltsis, kes misjonaridega tuttaw oli, Trankebari poole rändama.

Misjonarid tundsiwad poisikese koge ära, sest nad oliwad teda ennemalt näinud, ja wiisiwad teda kuulsa misjonari Ziegenbalgi juurde.

4. Uuesti sündimine.

Ziegenbalg tegi tema hinge kallal kõige usinuse ja hoolega tööd, nii et temale, ta enese tunnistuse järele, ta patu haamad päew päewalt ikka enam ilmsiks saiwad ja temale hirmu ja walu tegiwad. Nüüd hakkas ta oma hingele rahu otsima, ja ta leidis ka Kristuse surmast õnnistust ja elu.

Nüüd seati teda misjoni kooli peale lugemise ja kirjutamise kooliõpetajaks, aga wahete wahel pidi tema ka muud tööd tegema, et omale eluülespidamist teenida, ja siis walmistas ta ennast ka ristimise wastu ette. See oli nõrga terwisega noorele mehele väga raske. Dmeti edenes tema ristiusu tundmises ja 1718 aastal arwati teda püha ristimisele kõlblikult küllalt ette walmistatud olewat. Ziegenbalg ise ristis teda mere rannas Jeruusalemma kirikus ja pani temale nimeks Aron, tähendusels, et ta temast Tamuli rahwale seda lootis, mis Moosese wend Aron Israeli rahwale oli.

5. Millest süda täis, sellest räägib suu.

Warsti pääle ristimise pandi Aron täielikuks kooliõpetajaks. Seljamal aastal heitis ta ka Raheliga, abielusse; see oli ühe linna koguduse misjoni naistöölise tütar. Rahel oli Aroniga kaugelt sugulane, juba 7 aastase lapsena ristitud ja kristlikult kaswatatud. Abikaasa waga ja Su-

malakartlik elu finnitasiwad ja elustasiwad Aronit ta usus ja Aron tegi kooli juures kõige ustamuse ja truudusega tööd.

Kõõmuga märkasiwad missonarid, et Aroni südamelikul palwel ja hoolsal tööl ta wili kaswama hakkas, see on, ta koolikaswandikud ja muud inimesed, kelledega ta kokku puutus, saiwad usus elawaks. Sellepärast andsiwad missonarid temale suurema tööpõllu ja kutsusiwad teda 1719 aastal Frankebari linna alamaks katehetiks. Nüüd oli tema kohuseks kristlasi sees- ja wäljaspool linna ristiusus õpetada, ja niisama pidi ta ka linnas ja linnast kaugemal maal ümber käima ja rahwale ristiusu-tundmist õpetama. Nüüd oli tema kõige usinuse ja hoolega tööl ja töö kandis ka õnnistawat wilja.

Warsti seati teda Poreiarisise koolijuhatajaks. Aga juba 1720 tõsteti teda täielikuks katehetiks. Sääb on ta siis kuni 1732 aastani laialdasel tööpõllul õnnistuserikkalt tööd teinud, Isfanda sõna külwades, ja ristikogudust silmanähtawalt suurendanud. Et ta alama rahwaga hästi ümber käia oskas, saadeti teda sagedasti kaugemale küladesse paganate seffa.

Wiimati seati ka Aroni teiste missoni ringkondade, nii Tanjore, ülewaatajaks ja tema ülewaatuse all edenes töö.

Et emangeliumi Lutheruse usu missonitöö head wilja hakkas kandma, Rooma Katoliklaste töö aga selle asemel kängu jääma kippus, see kihutas wiimseid ewangeliumi Lutheruse usu wastu mõtlema ja selleks kõit oma jõudu kokku mõtma, et aga teiste tööd halwaks teha. Iseäranis sai Aron nende mihaarikat rüübata. Kord kippusiwad Roomlased ta pääle ja paniwad teda termeks päewaks wangi. Siis kihutasiwad nad ise oma usu- lisi, kui ka paganaid Aroni wastu üles. Nemad süüdistasiwad teda, et tema tahta salaja Paaria usku sisse seadida. Aga kui tema koguduse liikmed sellest kuulsiwad, ruttasiwad nad pagana kuninga seltsis sinna ja päästsiwad teda wangist lahti.

Nüüd tuli temale ka muud raskusid kanda. Sagedad reisid wäsitasiwad tema nõrka ihujõudu wäga. 1831 tabas teda raske lõõk: surm mõttis tema armsa abikaasa ära. Nüüd oli tema truu tugi ja nõuandja waikinud. Üksinda seisis ta nüüd omal raskel tööpõllul.

Järgmisel aastal suri ka tema isa, mis poega wäga kurwastas, sest isa oli oma südame surmani kõwaks teinud ja läks kui pagan igawese kohtu ette. Ka püüdis ta alustuses Aronit usust ära pöörda ja nõudis, et ta pidi kodu tulema; kui poeg Kristusele truuis jäi, siis jättis isa teda wiimaks rahule, aga seda suurema hoolega elas tema ise nüüd pagana usus ja ebajumalate kartuses.

Magu kosutawaks õlks tema libedatele ja walusatele hinge haawadele oli see, et tema ema, õed ja mõned teised sugulased sel ajal oma meelt

uuendasiwad. Juba aastal 1733 suri tema öde ära, Jeesuse nimi huultel. Tema ema jäi kunni 1738 tema juurde. Ristimises sai ta omale nimeks Mallata (hea ema).

Uga ei hädad ega waewad, taga kiusamised ega mingi asi ei jõudnud teda lahutada Kristuse armastusest, waid millest tal süda täis oli, sellest rääkis ka suu: Tema oli ise Issandat omas südames leidnud, seda pakkus tema ka oma sugurahwale. Misjonarid paniwad tema pääle suurt lootust.

6. Kirwe wars.

Ristiust kaswas ja mõsus Indias Tamuli rahwa seas jõudfasti. Ugale poole seati terasemaid mehhi kooliõpetajateks ja ettelugejateks. Neid wõeti pärisrahwa seas. Misjonarid õpetasiwad neid usuõpetuses, piibli-lous, katekismuses ja kiriku laulus. Oliwad mehed tarmilikku õpetust saanud ja oli neil seks mõistust ja tahtmist, siis saatsiwad neid misjonarid wälja küladesse rahwa sekka ja tunnistasiwad Kristust sooja südamega. Wahete wahel käisiwad neid misjonarid üle waatamas ja andsiwad oma hoolealustele kooliõpetajatele tarmilikku juhatus, ristisiwad paganaid ja wõtsiwad ristirahwast armulauale. Uga et ristiust ikka enam ja enam maad wõttis, ei suutnud misjonarid enam kõiki kohte läbi käia, ja palju inimest, kellel nälg ja janu oli Issanda ja oma hinge õndsuse järele, rändasiwad nüüd kui lambad, kellel karjast ei olnud, Trankebari linna, kus Europa maalt tulnud misjonarid asusiwad. Palju noori kogudusi ja weel rohkem üksikuid hingesi, kes Trankebari linnast kaugel elasiwad, jäiwad ilma hingekarjaste hooleta, kuna noored kogudused loomulikult kahe fordist hoolekandmist oleksiwad tarwitamud.

Seda rahwa hingehäda ja hingekarjaste puudust ära tundes tuliwad misjonarid otsusele, et rahwale oleks tarwis olnud nende oma rahwa seas õpetajaid muretseada. Selle tarwis oli küll ka juba seminar asutatud, aga seminari jõud ei ulatanud weel kuigi kaugemale ega jõudnud puudust tarmilikult täita. Sellepärast peeti nõuu, et mõnda isikut ilma seminaris käimata tuleks õpetajaks seadida.

Misjon nõuukogu käest Kopenhagenist küsiti selleks ka luba. Nõuu-kogu lubas seda. Ettewaatlikult tarwitati ka seda luba kauaegse läbi-arutamise järele. Ühel heale waliti Aaron Malabaride pärisrahwa seas esimeheks õpetajaks ja teisel jõulupühäl 1733. õnnistadi teda sealsamas kirikus, kus teda 15 aasta eest oli ristitud, kirikuõpetajaks. Õnnistamist hakati lauluga: „Oh Püha Waim nüüd tule ja.“ Selle järele peeti altari ees Jes. 66, 21 sõnade üle — „Ja tahan ka nende seas wõtta mõned preestriks ja lewitideks, ütleb Jehooma“ —, kõnet. Et sinna õige palju sakslasi oli kokku tulnud, siis peeti kõne saksa keeles. Koguduse

Tamuli keelse lauluga: „Oh Sumal tule armuga,“ saatsivad 11 waimuliku meest: 7 seminari-, 2 Trankebari Daani sugust õpetajat ja 2 laewa õpetajat Aroni altari ette, kus teda lühikese Tamuli keelse kõne järele käte peale panemisega uue ameti peale õnnistati. See kõne peeti Joh. 10, 12 üle. Saulu järele: „Nüüd Püha Waimu palume,“ pidas Aron Kal. 4, 4 ja 5 üle oma esimese jutluse mehise usu ja julgusega. Jutluses palus tema iseäranis kõiki, et nad temale Sumalalt tema raske ameti tarmis rohkeid andisid ja Püha-Waimu wäge awitaksivad paluda. Lõppeks käis ta mitme katehetiga armulaul.

Nüüd seati teda Poreiarisje õpetajaks.

Kui paganad seda nägid ja kuulsiwad, siis ütlesivad nad: „Nüüd on nad kirwele meie oma sugust warre järele teinud, nüüd saamad nad tõesti meie pagana usu puu maha raiuma.“ Pagana usu preefritest käis hirmuwabin üle ihu ja nad ootasivad hirmuga, mis nüüd tuleb. Nii tähtsaks pidasivad ka paganad seda, et üks pärisrahwa liige õpetajaks sai.

7. Waarumas.

Õpetaja ametis oli Aronil palju tööd. Peaelukoht oli temal küll Poreiaris, aga ta pidi ligidal ja kaugel ümber rändama, kogudusi ülewaatama, kooliõpetajaid juhutama ja õpetama, mitmel pool jutlust ütlemas j. n. e.

Rahwasse mõjus tema ametisse seadimine väga. Tema oli oma rahwa elu ja kombetega tuttav ja rahwas usaldas teda ka enam kui wõõrast missjonari. Kaugelt, kuhu temast teade oli ulatanud, rändas alati inimesi tema juurde, teda kuulma, tema juures õppima ja temalt nõuu küsima. Nüüd oli temal alati päewal ja sagedasti ööselgi külalisi. Ta keegi ei kahetsenud tema juures käimist. Tema töö sai missjonile ikka enam ja enam kasulikumaks ja õnnistuserikamaks ja ristiust wõttis ju kaunisti maad.

1733 oli juba mitmes maakonnas kokku 713 ristitud hinge, enamiste kõik Aroni läbi tema kooliõpetaja põlwes ristiusule aratatud. 1738 oli ristitud hulk juba 1892 hinge; neist oli wiimasel aastal üffi 474 hinge juurde tulnud. 1744 aastal aga oli ristiinimeste arv juba ligi 3000 hinge.

Kõik seda nähes arwati paganuse puud juba waarumas olewat, aga maha ta küll weel pole langenud, ja enne kui ta täiesti maha langeb, saab weel palju higi ja pisaraid tema kallal ära kulutatud.

8. Kurvastaw nähtus.

Et Aroni töowäli ikka enam ja enam laienes, siis seati temale Diogo abiliseks, ja selle kätte usaldati kaugemad tööpõllud. Nõnda mõis töö küll edeneda.

Aga kahjuks pidi Aron nägema, et 1744 aastast töö enam ei edenenud ja viimati hakkas töö koguni Aroni ja ka paljude usklikkude südamewaluts tagaspidi minema. Walu oli seda suurem, et Aron oma wigase termise pärast oma igapäewast tööd enam hoolega ei wõinud edasijada.

9. Sunnis elu õhtu.

Omas suures nõdruses wõttis tema kõik oma nõdra ihu jõuu kokku ja rändas weel 1744 aasta lõpul ja 1745 algul Majamerami maakonna risti ja pikuti läbi, mis juures ta igapäew jutlust ütles, ja Sumala armu wälja jagas. Ka diendas ta elu asju kristlaste ja paganate wahel, manitses Barialasi meele uuendusele ja sulgus waieldes Braminide suud tõefõnaga.

Riisuguse rändamise peal mõtles ta ka oma surma peale ja tundis oma otja ligi olewat. Kaugema käigile minnes jättis ta alati omaksed nõnda Sumalaga, nagu näeks ta neid ja missioni tööd weel wiimast korda oma liha filmadega.

Kosutuseks sel raskel ajal oli see temale, et ta ühe jutluse läbl 1. Joh. 5, 20 üle Kaaweri-Batnaamis suurt äratust ja usu liikumist oli sünnitanud, nii et hulgad jälle oma meelt uuendasiwad ja äratuse laened kaugemalegi ulatasiwad. Korb oliwad ka Saksamaalt wiis last omad ohwrikopikad tema kätte saatnud, nende sõnadega: „Wiis walget Kristuse tallekest, kes Sumalat tema armu eest kiidawad, saadawad omad weeringid musta Malabari tallekestele. Sammaste karjane Jeesus andku, et nemad kõik õndsaks saaksiwad.“ Need, ja weel mitmed sarnased rõõmustawad nähtused elustasiwad ja kihutasiwad teda seda enam oma liha nõtrust ära salgama ja weel wiimase jõuuga töötama.

Nelipühi tahtis ta kaugemal kristlaste seas pühitseda, jäi aga suure, walusa paise kätte haigeks ja kutsus sellepärast koguduse Tattenuri koku ja pühitses seal Nelipühi. Ta manitses koguduse liikmeid, et nad pühaste ja wagaste elaksiwad, nõnda et nad taewas üksteist jälle näha saaksiwad, sest tema pühitseda maa peal wiimast korda seda püha. Oma abilisi palus ta, mitte palgalised olla ja ära jooksta, kui hunt tuleb, waid Issandale otsani truuits jääda. Sealt kanti teda kandraamiga kodu.

Ühe missiionari wastu, kes teda maatama oli tulnud, ütles ta: „Minu maapealne elukäik on nüüd lõpetatud.“ Kohked eestpalwed nähti Issanda juures mõjuwat ja tema päewi pikendawat. Tema sai natukene paremaks. 23 juunil oliwad Trankebaris tema tütre ja ta abilise Diogo poja pulmad. Aron lastis ennast ka selleks päewaks sinna kanda. Kui ta juba kirikuriides oli, tuli temale ta endine sisemine walu tagasi, ja oli weel kaugem, kui ennemalt, nii et tema weel waewalt mõne sõna sai rääkida. Tublid arstid kutsuti warsti haige juurde. Haige aga kaebas: „Mis teie mind

arstidega usjata waewate, mina ei ela enam kaua, aeg on ära minna. Omaksed ja mõned sõbrad kogusiwad tema haigewoodi ümber. Tema manitses neid filmaweega ja õnnistas neid suuandmisega. Palju rääkida ta ei saanud.

Kui walu ikka suuremaks läks, hüüdis ta: „Oh Jeesus, minu Issand, minu Õnnistegija, kes Sa minu eest kannatanud, heida armu minu peale!“ Kui arst temale jahutamiseks rohtu pakkus, ütles ta: „See on asjata; mina lähen ära. Jumala armust saab mulle ja kõigile karastuseks küll.“ Nüüd igatses tema Jumala armu. Diogo peale toetades, keda tema järgest manitses Issandale truults jääda, wõttis tema Jumata armu. Walu oli suur ja wiimane õõ oli wäga raske. „Oh Issand, oh Issand, peasta mind ometi; minu Issand, wii mind ära kodu!“ palus tema wahetpidamata. 24 tunnilise raske wõitlemise järele heitis ta 25 juunil 1745 kell 9 hommiku hinge; tema oli 47 aastat wanaks saanud.

Weel selsamal õhtul wiidi ja maeti tema surmukeha suure rahwa hulga saatusel ja leina kella helinaga mereranda wana Jeerufalemma kiriku kõrwale maha. Sgal pool India maal, kuhu tema surma sõnum ulatas, leinati wäga tema pärast.

Tema kümnest lapsest jäiwad kuus peale tema surma elusse, kelledest mitmed isa tööd edasi ajasiwad. Tema järeltulejatest olla mõned weel praegugi missiooni tööl tegewad.

Aaronist aga tunnistasiwad kõik missionarid, tema koguduse liikmed, isegi paganad, et tema ustaw tööline on olnud ja tema töö ka wilja on kannud. Olgu tema töö ka paljudele eesmärgiks, et meie tema usu järele wõtaksime kaia.

Laste meel ja laste õnn ühes Hiina lastemajas.

Kirjutanud S. L.

Kui hiinlastel tütarlaps sünnib, siis on ta wanematele koormaks. Nälja ajal ehk külghakkawa haiguste kordadel püüawad wanemad iga wiisil oma tütarlastest lahti saada. Sellepärast on kristlikul armastusel seal laialine tööpõld. Ta ongi sinna suure hulga majasid ehitanud, kuhu niisugusi ärapõlatud tütarlapsi wastu wõetakse. Ani umbes kümne aasta eest Põhja-Hiina-maal hirmus näljahäda oli, siis sai Chi-yen-fu tütarlaste maja ruttu niisuguseid waesid, weiksid, nälginud ja sagedaste juba surejaid lapsi täis. Seal peeti nende eest suurt hoolt, siiski suri neist palju ära. Neid õpetab ja kaswatab üks missioproua, kellel ka mõned ristitud Hiina naesterahwad abiks on. Nad õpiwad seal seda, mis elus tarwis tuleb, kõige enam aga seda, mis igaweseks eluks tarwis läheb.

Tahan armsaid lugejaid mõne niisuguse tütarlapsena tuttavaks teha. Nimetan ühte, kelle nimi Di-sim oli. — „Oh, mis sügune nimi!“ mõtlete teie. Aga kannatage vähe, nime tähendus lepib teid varsti temaga ära. See nimi tähendab: „Armurikas.“

Ja Di-sim ei kannud ilmaaegu seda ilusat nime. Ta oli tõeste õrn ja armurikas laps: Sest saadik, kui ta Issandat Jeesust tundma ja armastama õppis, tahtis ta tungivalt kõiki, kellega ta kokku puutus, õnnistegijat tundma õpetada. Ühel päeval nägi kooliproua Di-simi trepi astmel istumat, mida mööda rõdu pealt õuue mindi, kuna „wanaonu“ Apau sinna poole tuli. Apau oli tütarlaste maja sulane, ja et ta üle kaheksakümne aasta wana oli, sellepärast nimetas igaks teda sealt maa pruugi järele „wanaonuks.“ Kui ta kakskümmend ehk kolmkümmend aastat noorem oleks olnud, siis oleks teda paljalt „onuks“ kutsutud.

Di-sim läks lahkestema juure: „Wanaonu,“ ütles ta, „teie olete pealt näha juba wana. Olete küll juba üle seitsmekümne aasta?“

„Jah mis sügü!“ vastas wanaonu. „Ma olen kaugel üle selle.“

„Siis peate teie varsti surema. Kas pole tõsi?“ rääkis weike tütarlas.

Wana mees ei wastanud midagi; ta hakkas luuaga kärmemine, kui enne, uulitsat pühkima.

Di-sim aga ei jätnud järele rääkimast: „Wanaonu, siis on teil surm ligi, sest piiblis seisab: „Meie eluaastad on seitskümmend,“ ja teie olete juba üle selle. Aga kuhu läheb teie hing?“

Kuna wana mees waikides uulitsat puhastas ja tegi, nagu ei kuulekski ta midagi, jutustas temale tütarlaps taewasest Jeruusalemmast, tema pärliwärawatest ja kullast uulitsatest suure waimustusega ja lõpetas nende sõnadega: „Ja mõtelge, peale nende on Jeesus ise seal!“

Nüüd rääkis ta ka sellest kohast, kus hulumine ja hammaste kiristamine on ja mida pagana usulised hiinlased iseäranis koledate kirjeldada mõistawad. Wiimaks ütles ta weel wanale mehele: „Wanaonu, kumba poole rändate teie? Teie teate, et oma tahtmise järele võite taewasse saada. Jeesus on ka Kolgata mäel teie eest surunud; aga minge tõeste sinna!“

Missioniproua, kes seda omast toast kuulis, oli sellest nii liigutatud, et ta põlwili heitis ja Jumalat tänas, et ta tema Jeesuse juure juhatamise tööd silmanähtawaste oli õnnistanud.

Ühel päeval õpetas missioniproua tütarlasti nõeluma. Kaswandikude hulgas oli ka weike Tet-en. See nimi tähendab „Armu saanud.“ Tet-en ei olnud weel 10 aastatki wana, aga ta oli nõelaga ümberkäimises juba väga osaw. Ta weike seltsilane paremal pool kõrwal selle wastu oli alles algaja. Mõne nädali eest alles tuli tema tütarlaste kooli. Ta oli ristimata ja kandis nime „Lan-tsai,“ mis „Weike kallike“ tähendab.

Räis, mida tema nõelus, tegi talle palju waewa, juba mitmendat korda pidi ta teda üles arutama, et halvaste oli tehtud, ja korralgi ei näidanud tal paremat õnne olewat. Bisarad weeriswad tal mööda palgeid maha ja kukkusiwad töö peale. Tet-en waatas kaastundlikult tema peale, pani hellalt oma käe tema kaela ümber ja ütles tale midagi kõrwa sisse. Peale selle palus ta proua käest luba, filmapilguks Lan-tšaiiga wälja minna. Mõlemad läksiwad magamise tupp. Magamise toa ja kooli saali wahel oli paljalt õhukene laudadest sein. Kergeste mõis kuulda, mis seal sündis. Proua kuulis, kuidas Tet-en seal oma weikese sõbranna eest Jumalat palus: „Meie Tša, kes ja oled taewas,“ ütles tema, „aita et Lan-tšai oma tööd hästi mõiks teha, anna, et ta teda uuesti ümber ei pea tegema! Meie palume Sind selle pärast Jeesuse nimel. Amen.“ Nüüd ütles ta sõbrale: „Sina pead ka paluma!“ Lan-tšai tegi seda, aga nii kartlikult ja nii waitse healega, et seda seina läbi kuulda ei wõinud. Natukesel aja järele tuliwad nad jälle tagasi saali ja wõtsiwad oma töö kätte. Nüüd mõis Lan-tšai nii hästi tööd teha, et proua sellega rahul mõis olla.

Ühel päewal tuli üks waene naene lastemajasse. Rääs kandis ta ühte wana, lapitud riide sisse mähitud asja. Kui ta paki lahti tegi, oli selle sees üks wäeti, nälja pärast poolurnud tütarlaps. „Tema ema on furnud,“ ütles naene, „kas teie ei mõiks teda siia wastu wõtta?“ Muidugi wõeti ta wastu.

Teisel hommikul andis proua oma kaswandikkudele teada, et ta jälle ühe wafelapse wastu on wõtnud: „Nüüd peab ka riidet ostma,“ lühas ta juure, „millest temale kuube walmistada. Kas teie tahate seda raha, mis selle eest maksta tuleb, kokku panna?“ Proual oleks kerge olnud seda raha muul wiisil saada, aga et ta oma kaswandikkude helbust katsuda tahtis, siis pani ta seda neile ette. Nemad saidwad iga nädali 3 keshi tasku raha. Kesh on neljakandiline wafkrahha, millel keskel hauk sees ja mis umbes $\frac{1}{4}$ kopikat wäärt. Eht küll see taskuraha weike, siiski hoidiswad lapsed mõne keshi mustapäewa tarmis. Hea meelega töiwad nad mõni 2, mõni 3 eht 4 keshi kokku. Ühel oli 20 keshi tagawaraks kogutud. Hõisates tõi ta kõik need kotikesega laua peale. Üks laps seisis kurwalt teiste selja taga. Kui kõik tema seltsilased oma armuannid kokku oliwad pannud, tuli tema ja ütles kartlikult kooli prouale: „Ma tahaksin ka hea meelega natuke wafelapse kuue ostmiseks anda, aga ma olen kõik oma raha ära annud. Kas teie ei mõiks mulle neid 3 keshi, mis tulewal nädalal saama pean, nüüd kätte anda?“

Seda palwet täideti hea meelega ja suure rõõmuga pani tüdrukuke oma 3 keshi laua peale teiste raha juure. Kui raha üle loeti, oli seda enam,

kui tarwis, ja kui tütrufüesed pärast waeße lapse ilusa ilmaga hoowi peale jalutama wiiswad, siis oli neil hea meel, et nad temale kuue ostwad.

Jut-kiau tähendab „Õnnelik,“ ja tütarlaps, kellel see ilus nimi oli, elas lastemaja lähedal majas. Jut-kiaul olivad kristlikud wanemad, kes ta Sumala kartuses ülesse kaswatasiwad. Ja kui tema ema suri, wõttis tädi ta oma juure. Ka tädi oli ristiinimene ja kaswatas teda niisama wagaste, kui wanemadki. Oh kuidas oleks tema käsi hoopis halwemine käinud, kui ewangelium oma kosutawaid kiiri tema sugukonda ei oleks heitnud. Paganawulised wanemad oleksiwad ta juba wäetis eas ära müü-
nud. Tingimata oleks see tema üheksamal eluaastal sündinud ja siis oleks Jut-kiau wõeras perekonnas üles kaswatatud. Teda oleks rasket tööd sunnitud tegema ja pärast oleks ta selle pere pojale abikaasaks pidanud saama. Ta mees ei oleks teda armastanud ega temast lugu pidanud. Kooli ei oleks teda saadetud ja ta ei oleks muud õppinud, kui inetuid ebajumalate kujusid paluma. Tänu Sumalale, et ta ewangeliumi läbi wanemate südamed oma laste wastu armuliseks tegi!

Ka kahjugi pärast, mis ema surm talle tõi, — tema eas unustataks niisugune kahju kergeste ära — tundis Jut-kiau ennaft üsna õnneliku olewat. Seda wõis kohe märgata, kui pilku tema peale heideti. Ta oli kaheteistkümnne aastane plika elawa, targa filmade ja wusta juustega, mis pikas palmitus, kus otsas punane siidipael, mööda selga maha ripnesiwad. Ta kannab sinist kuube ja püksa, mille sääрте otsad mitme wärwiliste paeladega ehitud on. Tema kristlikud wanemad ei piinanud teda jalgate murtmisega. Loomuliku jalgadega wõis ta rõõmsaste ümber jooksta ja mängida. Iseäranis tarwitas ta neid tädile heategemiseks. Lastemajas käis ta koolis, kus ta usin ja tähelepanija kaswandik oli.

Ühel päewal koolist koju jõudes, nägi ta tädi juures ühe tuttawa naesterahwa olewat. See jutustas, et torm naabri külas kristlaste kiriku ära olla rikkunud, ja kuidas nüüd selle koguduse liikmed suures hädas olla ja abi tarwitada. Jut-kiau mõtles: „Mis wõin ma omalt poolt selle kasuks teha? Mulle on wäga palju head tehtud, kuidas peaksin mina siis kitsti olema, nii et ma midagi selle püha koja parandamise tarwis ei anna?“ Sõna lausumata ruttas ta oma kasti juure ja wõttis sealt hulga raha wälja.

Neid oli 100 keshi. See oli kõik tema wara. Neli raha oli tal ühe punase paela otsas. Need kinkinud tal isa, kui ta wiimast korda tema juures wõersil käinud. Mitu tükki, mis iseäranis ilusad ja hiilgawad olivad, annud talle üks tädi. Muist oli ta käsu täitmise eest saanud. Sagedaste luges ta neid üle ja mõtles selle juures nende armaste inimeste

peale, kes need talle annud. Oh, kui armsad ja kallid need talle olivad, aga ta süda soomis head teha. Selle pärast wiis ta nad oma tädi sõbra kätte ja palus, et ta nad püha koja parandamise tarwis ära annaks.

Swangeliumi missioonitöö Hiinamaal.

Sakfateelest, S. Halliste.

Doctusrikka Hiina missioonitöö üle tormas aastal 1900 laastaw maru: talle sai oma noorte ristikogudustega niisugune tagakiusamine osaks, mille hirmsus waewalt kõigewanematest ristiusu kiriku tagakiusamistest taha jäeb. Pea kõik missionijaamad Hiina sifimaal olivad maha jäetud, kõik missioonitöö oli seismas. Inimeste surmaohwrid missiooni läbi oli endise ajalouga mõrrelbes kuulmata palju. Terwet tapetud Hiina kristlaste hulka ei ole võimalik üles arvata, neid on mististe palju tuhandeid.

Kõige rohkem sai Hiinas töötawatest missiooni seltsidest „Hiina sifimaa missiooni selts“ tagakiusamisest osa. Tema jaamad on üle kõikide laialise riigi maakondade asutatud, ja tagakiusamise maru leidis oma ohwrid osalt sügawal sifimaal, üksikult määratsema pagana rahwa hulkas, kaugel kõigist abist. Oh üks hale pitt kannatajate nimekiri, mis missiooni leht „Hiina miljonid“ (Chinas Millionen) oma 1900 aasta Novembri kuu numbris awaldab: mitte vähem kui 64 Hiina sifimaa missiooni seltsi liiget — 50 täiskaswanud inimest ja 14 last — olid selle järele tapetud. Kardeti weel ühe hulga missiooni wendadele ja õdedele kõige hirmsamat juhtunud olemat.

Kui weel jenna juure nende armustusi loetakse, kellel põgenedes korda oli läinud mere kaldale jõuda, siis paistab see kui imetegu wälja, et ohwride nimekiri mitte weel piksem ei olnud. Sest misjuguist äraarwamata waewa on pidanud waesed põgenejad nägema! Kuidas olid nemad iga sammuga peal surma kartuses! Tõeste, üksi Sumala imeabi on neid waenlase käest päästnud.

Kuulame põgenemise kirjelduste hulgast ainult ühte, see on missionar Saundersi kirjeldus Pingjao missiooni wendade ja õdede põgenemisest Shantungist Hantausse Jaugtseiangi ääre. Tema kirjutab:

Meie ei kartnud Shansis mitte suurt poksiijate rahutuste pärast, tunni kuulsime, et Su Hsien selle maakonna asetuningaks olla nimetatud. Demale järgnesiwad jala pealt poksiijad. Sellegipärast tundsimme endid Pingjaos wõrdlemisi julged olema, sest et kohaline mandarin (kohtunik) kindel poksiijate wastane oli. Sellegipärast tuli see üsna ootamata kui

26. juunil rahvas kokku kogus, esiteks meie kabeli linnas ära hävitas ja siis meie alewis olewa misjonijaama poole woolas, et oma hävitusse tööd edasi teha. Kuttuga mõtšime meie oma 4 last fängidest ja põgenesime jameni (raekoda). Mandarin seletas meile, et tema meid siin kaitsta ei mõi aga meile põgenemiseks pealinna Taijuenfusse sõjawäge saatjaks tahab anda. Senna hakkasime siis teisel hommikul minema. Kui meie 28. Juunil pärast lõunet Taijensu ligidale jõudšime, kuulsime ühe meile wastutulewa Hiina kristlase käest, et eelminewal ööl olla seal üks misjoniasutus ära häwitatud, kus juures üks misjonäri abikaasa ära põletatud, teised misjoniseltsi liikmed olla ühe teise misjonijaamas linna sees tuhandepealise rahwahulga poolt sissepiiratud. Selle teatuse peale mõtšime nõuiks teisele poole pöördä, et omaligema lõunapool olewa jaama Lutschengi jõuda. 5. juulil jõudšime mõnesuguse waewa järel õnnelikult senna äga juba 7. juulil sai ka see jaam häwitatud. Meie pidime ühes sealsse misjoni wendade ja õdedega edasi põgenema. Meid oli nüüd 14. inimest, 8 täiskaswanud inimest ja 6 last. Märgiks mõtšime nüüd Hankau filma, mis sealt armata 700 inglise penikoormat kangel on. Usjata palusime Lutschengi mandarinilt reisupassi ja saatjaid. Meie pidime siis pikka teed kaitseta ära käima.

8. juuli hommikul, kui meie minema hakkasime, tuli meile üks 200 inimese suurune salk ühest külalt wastu. Nad mõtšid meilt meie eeslid, raha, kõik meie asjad, ka riided, peale laia Hiina pükste, ära. Meie pealmine keha oli täiesti paljas, ja nõnda pidime meie, kaitseta palawa pääwakiirte käes, edasi minema. Wähemaid lapsi kandšime süles. Kõigis külades, kuhu puutusime, wõeti meid halvasti wastu. Et meie küll pea alasti olime, ka jalawarjudeta ja sukadeta, siiski uskusid seal inimesed, et meil raha on ära peidetud, mille wäljaandmiseks nad meid igawiisiteutamise ja lõõkide läbi sundida tahtšiwad. Kohast kohale kiusati meid taga, wišati kiridega ja mullapankadega, löödi keppide ja telliskiwidega pähä ja selja peale.

Ühes külas sai misjonär Kooper kõiega külalt wälja weetud ja siis kui furnud tee ääre maha jäetud. 2 päewa läbi olime söömata. Wiimaks ei jõudnud meie seba mitte enam wäljakannatada ja istusime kõikidest teotamistest hoolimata ühes kohas maantee peale maha ja seletasime, et meie ennast enne paigast ei liiguta, kui meile süüa on antud. Wiimati, kui nad nägid, et meitest lahti ei saa, toodi meile natuke leiba ja wett. Weel ei olnud meie sealt kohast kangel, kui üks wõhiwõeras mees meie juure tuli ja oma kotist meile kolm tošinat keedetud mune kinkis; meile paistis tema kui üks Jumala ingel olewat.

Järgmises, Tšhangtši linnas keelas linna walitus meid linna sisse astuda, ometi lubas ta meile wanakrid ja saatjad linna piirist läbi mine-

miselks. Meie lastime temale ütelda, et meie enne edasireisida ei mõi, kui paar tundi maganud ja süüa saanud oleme. Kui meie toitu olime saanud, heitsime linna müüri ääre puhkusele, aga ka puhata ei lastud meid rahuga, waid wisati meid ülemalt kiwidega. Reisköö ajal läks teekond edasi. Natukene toiduraha, mis mandarin meile andis, sai meilt, kui waemalt weerand tunni olime edasi läinud, jälle rööwitud. Teise päewa mõeti minul ka pükfid ära, nii et ma ühe osa teed päris alasti pidin käima, kunni mulle teised riided kingiti.

Bögenemise ajal tulime 12 Juulil ühte külasse; meie olime natukene raha kingitud saanud, mis eest ühe kärru palgata tahtsime. Kuna teised küla ees ootama jäiwad, läksin mina misjonar Kooperiga külateed mööda edasi. Seal tulid mõned mehed meie kallale, mina sain raske haawa pähä, ja raha mõeti minu käest ära. Nii sai meid teise küla otsa aetud ja omastest lahutatud. Peale neuu Hustoni ja neuu Rice saime teistega pärast jälle kokku. Nende kahe neuuga aga sündis hirmus lugu. Neuu Rice sai madjakatega tee ääres furnuks pekstud, ja neuu Hustoni üle lasti raske wanker sõita, et selleläbi tema selgroogu katki murda.

Meie liginesime natuke haawal Shanji maakonna piiridele. Õnnetu saatus tahtis, et seal ümbruses hiljuti üks Euroopa insihener töötanud oli, kes sealsel rahwa ebausulise arwamise järel oma töödega „Fungshuid“*) pahandanud ja selle läbi käesolewa põuaaja sünnitanud oli. Õnnetuselks oli tema mist näu poolest minu sarnane, sest rahwas arwasiwad mind selle insiheneri olewat ja tahtsid mind nüüd furnuks lüüa. Suure waemaga sain mina wihastele inimestele seletada, et mina mitte see insihener ei jole: mina räägin ju sorawalt Hiina keelt, mis see insihener mitte ei mõ nud, ka kannan mina pitka patši, kuna temal seda mitte pole olnud. Nii pääsesin wiimaks eluga. Ühes teises kohas taheti mind ühe puu külge siduda ja furnuks peksta; ka meie lapsed said haledaste pekstud.

Huaitshingis, esimeses linnas Honai poolt, kuhu meie nüüd jõudsime, käis meie käst jälle paremine. Suur kaastundmus oli Utsi paremal rahwal meiega, aga nad ei julenud seda awalikult üles näidata. Siin jõudis neuu Huston meile järele, ta oli raskestel haawatud ja suri warsti oma haawade kätte. Siis jõudsime Hoangho jõe ääre, aga ilma passita ei tahtnud keegi meid üle wiia. Kaks päewa pidime ootama enne kui lodjamees meie peale halastas ja meid üle jõe wiis. Järgmises linnas oli üks mõderaste wihkaja mandarin, ta karjus meie peale: „See on teie õnn, et täna käst on tulnud, kõiki mõeraid Hankausse saata. Olekrite teie eile tulnud, siis oleksin mina teid wiimseni ära tappa lastnud.“ Meie reisi-

*) Õnnetooja tuule ja mee mõju.

passti aga kirjutas ta, et meid kui suuri kurjategijaid tuleb saata. Sellepärast sai meid ka kuus päeva igalpool kuhu jõudsime kõige hirmsamate kurjategijatega ühte wangikorkasse kinni pandud. Honanist läbi reisides pidime oma kaks armast last maha matma; nad olid põgenemise raskuste vastupanemiseks liiga nõrgad ja surid nende kätte.

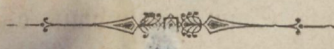
Mõned pääwad peale selle, kui meie Hupehi maakonnast läbi reisisime, suri hirmsa waluga ka misionar Kooperi abitaasa.

Ülejäädud teekonna lõpetasime kaunis rahulolewalt. Wiimaks, 49 päewa järel, jõudsime 14. Augustil Hankausse.

Warsti peale meie sinnajõudmist suri ka kui kuues põgenemise ohwer misionar Kooperi pojuke. Meil kõigil oli raske haigusega tegemist, — aga üks ole Jumala ime, et meie eluga peasesime? Issandale Jumalale olgu tänu selle eest!

Palwe.

Issand, meie kiidame ja täname Sind, et Sina omasseid ime-likult kaitset! Oh õnnista kõikide nende tööd, kes Sinu sõna seemet paganate ja Juutide seas külvavad, ja anna nende tööle rohket wilja! Õnnista oma sõna kuulutamist ka meie juures ja kaswata meie armastust Sinu ja Sinu riigi vastu, et meie kõik oma jõudu mõõda rõõmuga seks aitaksime, et Sinu nimi igalpool saaks pühitsetud ja Sinu riik kõige maailmale tuleks! Amen.

Ar 802.
Karu

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR

101.445